

W. - NEMESSURI ZOLTÁN

Az emlékezet mérföldkövei

Lectori salutant! Karácsony-újévi üzenet vagy: ami mindig aktuális

Vannak dátumok, melyek tudatunkba valósággal beleégtek. Ilyen a pozsonyi, a muhi, a mohácsi csata, Nándorfehérvár, a Himnusz és a Szózat megszületése, az 1848–49-es és az '56-os forradalom, az aradi vértanúk kivégzése, a két világháború kitörése, azok befejezése és más évfordulók. Nem utolsósorban október 31-e, a reformáció emléknapja. A legenda szerint 1517-ben ekkor függesztette ki 95 tételét Luther Márton a württembergi vártemplom kapujára. Csakhogy azóta a lelkesedés lángja elhalványult, hasonlóan a többi fontos eseményhez. Szóba kerülnek, megünnepeljük, de a kötelező ismétlés kezd kiüresedni. Vajon hányan olvassák mostanában Kemény Zsigmondot, Eötvös Károlyt, Petőfit, Adyt, Móriczot, Németh Lászlót, Csoórit, akár klasszikusokká érett kortárs íróinkat-költőinket, köztük Szilágyi Istvánt, Ágh Istvánt, Kiss Benedeket?

Kétségtelen: társadalmunkat, művészetünket, általában a magyar eszjárást a reformáció alapjaiban formálta át –, mindmáig érvényesen. Illyés Gyula megrendítő versében, (A reformáció genfi emlékműve előtt) olvasható: „...volna olyan-amilyen magyarság, ha nincs – Kálvin?” E kijelentését támasztja alá Károli Gáspár, Balassi, Apáczai, Bessenyei, Kazinczy, Csokonai, Jókai, Mikszáth, Szabó Magda, Sütő András és más kiválóságaink. Nem szólva egynehány erdélyi fejedelmünkről: az unitárius vallást engedélyező János Zsigmondról, Báthori Istvánról és Bethlen Gáborról; utóbbi a Szentírást legalább tucatszor olvasta el. Gyakran emlegette Pál apostol mondanását: ha Isten velünk, ki ellenünk? – hozzátéve: „Nincsen senki, bizonyára senki nincsen.” Ugyancsak a sorba illő Tisza István, a dunántúli református egyházkerület főgondnoka, a hitújítás 401-ik születésnapján meggyilkolt miniszterelnök. Egyetlen az európai kormányfők közt, aki az első világháborút a végsőkig ellenezte, mondván: „A Magyar Királyságnak ahhoz semmilyen érdeke nem fűződik, semmit se nyerhet vele.”

Emlékezetes évfordulóink – akár a római eredetű nyári napforduló Szent Iván éje – nem csak a múltról szólnak, hanem eleven hagyományörzésről s annak nyomán a szüntelen megújulásról. Azért, hogy történelmi hibáinkat ne ismétlegessük, ne imádjunk posztmodern bálványokat, kérészéletű divatokat, hamis és pusztító eszméket.

EGY KÓR SZÖVŐDMÉNYEIRŐL

A független törvényhozáson, felelős minisztériumokon, önálló hadseregen és jegybankon alapuló Magyar Királyság, illetve köztársaság(ok) 1848 óta íródó története egyetlen politikust képes felmutatni, aki saját maga ellen bűnvádi eljárást indított: gróf Teleki Pált. 1920-ban külügyminiszter, 1920–21-ben miniszterelnök, 1939-ben újra kormányfő. Az eljárást a trianoni békeszerződés miatt szorgalmazta, noha a diktatórumot politikai eszközökkel megakadályozni vagy legalább enyhíteni nem lehetett (őt magát Károlyi Mihály kiutazni sem hagyta). Öngyilkosságát a lelkiismeret diktálta Jugoszlávia széthullásakor, illetve Horthy Miklós kormányzó és koronatanácsának hadparancsa nyomán. Valahogy elfelejtődik azonban, hogy a recsegő-ropogó délszláv államalakulat a németekkel előzőleg megkötött egyezményt indoklás nélkül rúgta fel – kormánybuktató puccs nyomán – majd bombázta országunk déli határát, közben a horvátok saját államukat kiáltották ki. A magyar beavatkozásra kizárólag a Délvidék elszakított területei visszaszerzése miatt került sor egy jól körülhatárolt régióban, a társadalom óriási többsége által támogatott revíziós célok mentén. A magyar megszállás a náci Németország kifejezett óhaja volt, mi több: közönséges zsarolás. Ugyanakkor a részben svábok lakta Bánátot – ígéretei ellenére – esze ágában sem volt visszajuttatni. Még a Bácskából is kishíján Súdgau (a Harmadik Birodalom déli tartománya) lett. Nevezetes búcsúlevelében Teleki önmagát is vádolta, halálával azonban a magyarságot akarta megszabadítani a Jugoszláviával kötött barátsági szerződés felmondása, illetve a bevonulás erkölcsi dilemmájától.

Horthy, versus Teleki döntése ugyanazon kórisme: a Trianon-betegség következménye, akkor is, ha a kormányzó más elhatározásra jutott. A német szövetségből és az első, nagy háborúnak nevezett világhétségéből – annak kölcsönösen hódító jellegét nem gyanítva – kevés kivétellel egyforma tanulságot vont le a határon belüli és az elszakított magyarság, az egyházak, a politikai elit, a mértékadó értelmiség, a tisztikar, a kereskedő-iparos-tisztviselő réteg, a munkásság jórésze s az egész kis- és középparasztság. Aki nem, az a csekély számú, szinte emberfelettien tisztán látók közt Teleki Pál volt. Hozzá hasonlóan súlyos lelkiismeretű államférfinak a konszolidáció atyját, Bethlen Istvánt nevezhetjük, egyetlen hozzájuk mérhető politikussal, Klebelsberg Kunó kultuszminiszterrel. A folyamatosságot személyében megtestesítő Horthy Miklós – változó kormányai fölött – a revíziót jelképezte; végeredményben egész működését annak rendelte alá. Trianon után alig negyedszázad alatt ennyi kiválóság nem kevés, beleértve a korszak sokszínű és fölemelő irodalmát, a mérvadó lapok tisztességét, a tudomány és a művészet virágzását s a közoktatás felívelését –, de földrajzi helyzetünkön és Németország hódító ambícióin nem változtathattak. Ugyanakkor az elszigetelt, megcsonkított ország két súlyos fogyatékosága, a zsellérek százazreit fojtogató nagybirtokrendszer és az ipari munkásság Európa-szerte jellemző kizsákmányolása az országlakosok jórészét kizárta a társadalmi felelősségvállalásból s már-már az állati túlélés szintjére süllyesztette (v.ö. József Attila: A város peremén, Illyés Gyula: Puszták népe, Féja Géza, Kovács Imre, a pásztor Sinka István, s a népi írók

Bedobás

jelesei). Az erőteljes náci nyomásra született zsidótörvények a kohéziót tovább roncolták, megágyazva a nyilashungarista mótelynek. Nem csak a lumpenproletariátust, az értelmiség egy részét is fogékonyra tette az osztály- és fajgyűlölő bolsevik, illetve a náci eszmék iránt. Utóbbi a német Harmadik Birodalom totális veresége nyomán a történelem szemétdombjára került, előbbi épp annak köszönhetette, hogy kontinentális hatalomra jutott és közel fél évszázadon át zsarnokolta a kelet-közép-európai népeket. Magyarországnak a véres tanácsköztársasági epizód után német-szovjet harapófogóban, ellenséges utódállamok gyűrűjében kellett (volna) meghaladnia Trianont, végül a megszállással pusztá nemzeti léte vált kérdésessé.

Ezekben az előzményekben keresendő a kettős állampolgárság 2004. december 5-i népszavazásának kudarca is, hiszen megszorítottak és megnyomorítottak egy részén felelős hazafiságot számon kérni aligha lehet.

Gyakran felmerülő kérdés: a Párizs-környéki békerendszer által okozott sebláz országunkban miért nem képes csillapodni? Miért húzódik egy évszázada vérvörös vonalként jeles politikusok, íróemberek, történészek, képzőművészek, pedagógusok, mérnökök, orvosok, egyházi személyiségek, akár a legegyszerűbb hazafiak, férfiak és nők, nagyszülők és unokák látletén?

A kollektív fájdalom és az emlékezés annyira összetett, hogy tárgyilagosan szinte nem is elemezhető. Számptalan nekirugaszkodás és gondolatkísérlet foglalkozik az önmagával határos – lassan annál is beljebb zsugorodó – magyarság nagy történelmi dilemmájával, melynek feloldása egyelőre nem igazán körvonalazódik, az Európai Unió belül sem. E sorok írója ugyan lát esélyt a határok légiesítésében

és nemzetünk szellemi-erkölcsi összeabroncsozásában, ugyanakkor a határainkon túli magyar népességfogyás és a szórványosodás miatt súlyos kétely gyöttri.

LELKI OKOKRÓL

A történelem egyik mozgatója az érdekek egymásnak feszülése, mely tisztán az erőviszonyok függvénye. A másik a ritkábban emlegetett érzelmi tényező. Emberek vagyunk, vágyakkal, hitekkal, óhajokkal, sikerekkel, kudarcokkal és tartós emlékezettel, melyekből évfordulóink is táplálkoznak. Holott sorsdöntő helyzetekben legalább akkora szerepet játszanak, mint a szakszerű, higgadt mérlegelés. Nagybaczoni Nagy Vilmos tábornok, gyalogsági főszemlélő, az Erdélyt visszafoglaló magyar királyi 2. honvéd hadsereg parancsnoka (később hadügyminiszter) hűvösen objektív emlékirata nem véletlenül forrósodik fel szülőfalujában, Parajdon tett látogatásakor. A román uralom során pusztulásnak indult temetőben nem találja apja sírját. Odaivalósi székelyek végül meglelik és kérés nélkül rendbehozzák. Ez a tömören, katonásan fogalmazó tábornok legmaradandóbb élménye. S még hány ilyen szívet-lelket melengető találkozásban részesülhettek a katonák, közlegényektől a törzstisztekig! Tegyük hozzá: az erdélyi bevonulás óta eltelt nyolc évtized után napjainkban nagyságrendekkel többen kereshetik fel őseik sírját, hét különböző ország temetőiben. Még akkor is, ha például az úzvölgyi katonatemetőt felheccelt románok – csendőri fedezettel – időről időre meggyalázzák.

Csupán a példa kedvéért: egyszerre közösségi és személyes indíttatású a költőesszéirő Döbrentei Kornél és felesége, a csángó Petrás Mária keramikusművész, népdalénekes több tucat erdélyi utazása. A poéta mondhatni hazamegy, ha elődjére, Döbrentei Gábor író irodalomszervezőre, akadémiai titoknokra, királyi tanácsosra, a *történelem* szó megalkotójára, Berzsényi Dániel barátjára, a keszthelyi Helikon ünnepségek szorgalmazójára s mindenekelőtt az általa 1913-ban Kolozsvárt alapított Erdélyi Múzeum című folyóíratra gondol. Merthogy a szellemi gyökérvet van olyan tartós és kiterjedt, mint a szülőföld és a rokoni kapcsolódás.

Milliók élnek Magyarországon, kiket Erdélyhez, a Felvidékhez vagy a Kárpát-medence más tájaihoz köt az emlékezés. A félmúltban a jugoszláviai polgárháború nyomán csak a Délvidékről tízezrek kényszerültek elmenekülni – köztük az európai műveltségű ízig-vérig bácskai magyar Hornyik Miklós író-szerkesztő –, újabb mély ráncot vésve az ottani maradék magyarság homlokára. Nem saját jószántukból tették, amit tettek, mert lám: az anyaország s a sokat emlegetett közös Európa sem tudta megvédeni őket, mi több, pusztá létüket sem volt képes garantálni (újabbán a kárpátaljai magyarságét sem). Többek közt ezért nem enyhül az emlegetett Trianon-szindróma, és ezzel okolható a szüntelen keresgélés az orvoslás módoszatai közt. Míg az Európai Unió nemzeti keretekbe utalja az őshonos kisebbségi jogok elismerését és betartását – köztük a kulturális és közigazgatási autonómiát –, addig megoldás csupán az említett országok jóindulatára hagyatkozva nem remélhető. Ha a szerbek eget-földet megmozgatnak az óriási többségükben albánok lakta Koszovóért és

a boszniai szerbekért, a magyarság sem tehet másként 3-4 millió határainkon kívül rekedt nemzettársunk dolgában. Azért nem, mert a törődés hol lappangó, hol forrongva felszínre törő, az ország legjobbjait nemzedékről-nemzedékre fogalkoztató igény és várakozás. A néhai Antall József ezt tizenötmillió magyar lelki miniszterelnökeként fogalmazta meg. Ugyanis tény: a magyarság és annak határai nem esnek egybe.

A lélektani tényező legtöbbször felülírja a számíthatást, olykor személyes érdekeinket is. Ha nem így volna, művészetre, katarziszra sem lenne szükség. Az ismerős tájhoz kötődés, a rokon kapcsolatok, a barátság, az elődök csataterei, sírjai, írott és épített hagyatéka tágabb értelemben nemzeti létünk évezredes hordozói, így hát mindeztől vállvonogatva eltekinteni nem lehetséges.

NYELVTÁRSÁK ÉS ELVTÁRSÁK

A gyógyulás feltétele: orvos és beteg, sőt beteg és beteg is értse egymást, kivált, ha egy földél alá szorulnak. A Kárpát-medencei magyarságra feszített s a pozsonyi csata óta egy évezred harcaival aládúcolt épület a (ma még) jól beszélt és írott magyar nyelv, mindenféle szellemi teljesítmény, sőt a pusztá érthetőség tetőzete. Európának ezen a táján óriási előnyünk, ha örökölt és az anyatejjel magunkba szívott tudásunkat az egész Kárpát-medencére, akár a tengerentúli magyarságra is kiterjesztőleg értelmezzük (v.ö. nemzetközi híró művészeink és Nobel-díjas tudósaink, legutóbb Karikó Katalin biológus-gyógyszervegyész). Anyagi és kulturális hasznunk, tekintélynövekedésünk, hitel- és mozgáster gyarapodásunk egyaránt származhat belőle. Ezeket próbálta megértetni és elfogadtatni a balul végződött 2004. december 5-i népszavazás. A nemzettel sikerült, a néppel nem. Utóbbi özőnvides agyimosás áldozatává vált s maguk az agyimosók is, mert már ifjúkorukban előtérbe helyezték az elvtársi internacionalizmust, később sebes fordulattal a transznacionális tőke és némely európai és tengeren túli hatalmak idegen érvkészletét. Felelős döntéshez akkor a közös nyelv, a kultúra, de az összmagyarság elemi érdeke sem volt elég. Illyés Gyula örökérvényű óhaja: a „haza a magasban” szellemi törekvése úgy elsikkadt, mint költőink-íróink megtartó munkássága hosszú évszázadokon át.

Történt ilyen 1918–19-ben, majd a szovjet megszállás után, csakhogy két vesztes világháború következményeként, kevés kivétellel „A kőszívű ember dédunokái” (Nemeskürty István könyvcímének átigazítása), a polgári radikálisok, a bolsevik népbiztosok, végül a Moszkvából hazasomfordáló kommunista vezetők nyomán. Ám 1919 decemberében a Székely Hadosztály (Mackensen német tábornok divíziójával), Stromfeld Aurél felvidéki hadjárata, a Héjas–Prónay-féle lajtában szembeszegülés és a soproni népszavazás még megmutatta, hogy vannak, akiknek az ún. realitásoknál és a politikai (tév)eszméknél fontosabb a haza és Kárpát-medencei megmaradásunk, beszéljünk magyarul száz vagy ezeregyszáz éve.

ANYAGCSATÁK

Az első világháború igazolta a porosz Moltke tábornagy XIX. századi stratégiai megállapítását: a német birodalom egyidejű kétfrontos hadviselésre nem képes. A vere-ségből az is kiviláglott, hogy a Nyugat, gyarmataira támaszkodva, tengerentúli segítséggel szükségszerűen megnyeri az anyagcsatát; vagyis a diadal elsősorban nem a hadvezetés, a kiképzés és az erkölcsi tartás függvénye. Sokkal inkább az élelmiszer-ellátás, a fegyver- és lőszerutánpótlás, a szállítóeszközöké és a lakosság hangulatáé, általában a hátszág teljesítményéé. A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar főnöke, Szombathelyi Ferenc vezérezredes 1943-ban a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács ülésén hasonló következtetésekre jutott. Csatay Lajos hadügyminiszter elképzelését támogatva kérte, hogy a magyar második hadsereget a szovjet frontról hozzák haza és horvátországi rendfenntartással bízzák meg. Érvei közt szó szerint nem szerepelt, de nyilvánvaló: ezt is a történelmi Magyarország revíziós elképzelései motiválták. Mind katonai, mind lélektani szempontból észszerű, beleértve a szovjet offenzíva hadászati sikerét és a várható román kiugrás veszélyeit, ám a tervezet az óriási orosz térségben folyamatosan hátráló németek kudarcai nyomán reménytelenül idealista volt (amit bőségesen igazolt országunknak már 1940-ben tervezett, majd 1944. március 18-án bekövetkezett német megszállása).

Ennél sokkal tanulságosabb egy csomó hibás következtetés, melyek korábban az első világháborús összeomlás okozói voltak. Szombathelyi vezérezredes szóba hozta az angol–búr háborúban, majd az első világháborúban megtapasztalt „merkantil” és a „heroikus” hadviselés közötti különbséget. Lényege a kereskedelem egyik alapelvében összegezhető: éppúgy, mint üzleteléskor, a csatákban is a lehető legkisebb befektetéssel kell a legnagyobb eredményre jutni. A britek Dél-Afrikában a búrokat kiéheztették, a polgári lakosságot koncentrációs táborokba zárták, a hadsereget az utánpótlástól megfosztották és demoralizálták. Ugyanez történt az első világháborúban. Míg a németek megsemmisítő ütközetekre törekedtek s többnyire győztek is (az Osztrák–Magyar Monarchia ugyanúgy), az Antant kisebb véráldozattal a felmorzsolást, a kifárasztást, a hátszág ellehetetlenítését, a hadsereg és a lakosság fel-lázítását szorgalmazta. A német doktrína a végsőkig vívott harc eszméjében hitt, bár-mekkora áldozattal, a Nyugat és a Szovjetunió az anyagi fölényben és az időtényezőben. Igaz, a bolsevikok az orosz és nem orosz népesség gulágos terrorizálása, a nácik a zsidók kiirtása céljából hasonlóan cselekedtek. Csakhogy előbbiek a cári elnyomás közelmúltja miatt és az oroszok közmondásos hazafiassága meg a támadó németek elleni összefogás eredményeként elérték, amit akartak, utóbbiak korántsem. A németországi (lengyel, ausztriai, stb.) koncentrációs táborok óriási erőforrásokat kötöttek le, embertelenül, egyben ostobán is. A deportálás csak az USA japán származású lakosságának hasonlóan embertelen elkülönítésével sikerült, ám az az óriási térség viszonylag csekély számú csoportjait sújtotta (nem szólva a Pearl Harbori orvtámadásról).

A németek első világháborús vereségüket a kitarítás hiányával és a hátsországi (zsidó) defetizmussal magyarázták. Sajnos így hitte Szombathelyi vezérezredes és csaknem teljes törzskara is. Szembeállították a Nyugat szerintük „kalmár” hadviselését a magyar lovagiassággal és hősiességgel, ugyanakkor (eleinte) bíztak a szovjet-angolszász ellentétek fölizzásában és a szövetség megszűnésében. Történelmi okokból – nem alaptalanul – úgy hitték, a trianoni békediktátum a politika tehetetlenségében, Károlyi Mihály jellemtelenségében, felkészületlenségében és esztelen pacifizmusában, a vörös tanácskormány nyugati bojkottjában, végül a társadalom szétesésében keresendő. A katonatömegek, a munkásság és a parasztság elégedetlensége meg a Kárpát-medence nem magyar népességének elszakadási vágya súlyos okként föl se merült.

Teleki Pál, a jeles földrajztudós másként látta, de a német terjeszkedésnek nem hogy ő, a Nyugat sem volt képes útját állni. A miniszterelnök azt is tudta, a Kárpát-medence felettébb tarka terítő, melyet a fogyó magyarság mellett gyarapodó nem magyarok ráncigálnak saját többségi nemzetük érdekei mentén. Az ellentétek nem oldódhattak föl a történelmi gyökerű Osztrák–Magyar Monarchiában, hát még az előzmények nélküli terrorállam, a náci Harmadik Birodalom keretei közt. Teleki országunk etnikai viszonyait hiába mutatta föl híres vörös térképe összeállításakor, mely eljutott a Párizs-környéki békeké kiigyalóihoz is. Hiába került be a „Magyarország gazdasági térképekben” című 1920-ban (másodízben) kiadott magyar–angol nyelvű mappába, mely hasonlóképpen harmadszor csupán 2011-ben magánereőből jelenhetett meg.

A magyar politikai vezetés és a hadvezetés első világháború előtti és utáni érveket és szókészletet használt, a trianoni trauma miatt emberileg érthetően, de eredménytelenül –, mert a háborút nem csak szavakkal vívják. E felfogással akaratlanul is a kritikátlan németbarát tábornokok – például Vörös János – helyzetbe hozását készítették elő, többek közt a székely Nagybaczoni Nagy Vilmos rovására, majd a nyilas-hungarista rémuralom szálláscsinálóivá lettek. Utóbbiak szóhasználata, uszító nyelveze távol állt a békevilág lovagias úriember eszményétől, éppúgy, mint a szovjet megszállást követő kommunista „újbeszél”. E jelenségre utalt a történetek előtt negyedszázaddal az első világháborús brit miniszterelnök, Lloyd George, mondván: „Vannak politikusok, akiket azzal kéne büntetni, hogy éljenek beszédek színvonalán”. Nos, azóta sem őket sújtja a földarabolság, hanem a Kárpát-medencét, mely a történetek után 102 évvel még mindig képes tudatlan, cinikus és nyelvihiányos politikusok büvkörében élni.

A nemzetek összefogását és vetélkedő együttműködését két tényező szolgálhatja: a gazdasági érdek és az összefonódó, ágas-bogas kulturális teljesítmény. Utóbbi történelmi talajban gyökerezik és onnan növeszt törzset és lombot. Erre törekedett – Európában elsőként – nyolcszáz éve Károly Róbert magyar király, a négy uralkodót egy asztalhoz ültető visegrádi egyezmény szervezésekor. Kései földézője, Antall József miniszterelnök – többek közt – a trianoni zsákmányból eredő gyanakvás miatt – nem volt képes valódi sikert elérni. (Az utóbb megerősödött V 4-ek gyöngülése

egy újabb háborúnak, az orosz–ukránnak tulajdonítható). Antall kudarcának másik, lényegesebb oka: Kelet-Közép-Európa a közel félévszázados szovjet megszállás és a becsődölt kommunizmus-államszocializmus következményeként a Nyugattal szemben ismét elvesztette az anyagcsatát. Csekély vigasz, hogy elvesztette a háborús győztes, széthullott Szovjetunió is, továbbá, hogy szétestek a „Trianon-díjas” utódállamok: Csehszlovákia és Jugoszlávia. Csakhogy ezzel a magyar széttagoltság növekedett s határon túli nemzettársaink az eddigieknél kisebb és egyneműbb államok túszaivá váltak.

Bár a csupasz gazdasági érdek, az Európai Unió nyomása, a határok légiesítése, a transznacionális tőke behatolása és a rohamos technológiai fejlődés a nemzeti kerek szétfeszülésével jár, a valóságos megbékéléshez Magyarországnak és szomszédos államainak először az „anyagcsatában” kéne eredményeket fölmutatniuk. Köztudott, hogy a pénzügyitechnológiai fejlődés nyomán ért véget – véget ért? – az évezredes német–francia–olasz ellentét és jött létre két középhatalom egy gazdasági-politikai térségbe vonása, a későbbi Európai Unió fundamentuma. Franciaország – akár a britek, portugálok, belgák – költséges és katonailag védhetetlen gyarmatbirodalmaikról lemondva – a termelés felfuttatásában, racionalizálásában és az olcsó munkaerőimportban, illetve közép-európai és távolkeleti technológia- és tőkekihelyezésükben keresték a boldogulást. A háborúban vesztes Németország is lélekszámához képest iparával lett export-világelső. Politikusai a második világháború után elűzött szudétanémetek feje fölött könnyedén megegyeztek a diszkriminatív Benes-dekrétumokhoz ragaszkodó Csehországgal, hiszen a Škoda és a Tatra művektől a sörgyártásig jófomán az egész cseh ipart fölvasárolták. Oroszország is megértette, hogy nagyhatalmi státusát olcsóbban és hatékonyabban biztosítja a kőolaj, földgáz- és haditechnika export, mint a bolsevik ideológia, a népek szolgáskorba hajtása és a fegyveres elnyomás.

Szerzőt a kétely ez okból is foglalkoztatja.

A Kárpát-medence ígéretes fejlődését két ízben is világháború akadályozta (legújabbban az orosz–ukrán összecsapás), végül a szovjet megszállás és a pártállami berendezkedés csaknem ellehetetlenítette. Nem csak a magyarságét, a szomszéd népekéit is. Százvezrek menekülésre kényszerítésénél, a csaknem teljes paraszti-kistulajdonos réteg megsemmisítésénél s az anyagi javak kisajátításánál és tönkretételénél a lelkekben sokkal súlyosabb károkat okozott, amivel a Nyugatnak nem kellett szembenéznie. A rendszerváltozás után erőteljes külső támogatással végül újfent gyenge képességű, jellemtelen posztkommunisták, országunk helytartó burzsoáziává vedlett korábbi urai kerültek hatalomra. Gazdasági-kulturális értelemben egyaránt. Pontosabban: a hatalmat, ha elsőre nem ment, visszaszerezték. Az ő érdekük a nemzetileg egynemű népesség Magyarországon a nemzeti célok szőnyeg alá söprése, a szomszédos államok politikusai többségének pedig az ún. „magyar kérdés” kiélelése és fölmelegetése. Ki így, ki úgy kapaszkodik a hatalomba. Alattvalóiknak pozíciót és pénzt osztogatnak, így meglepően soká tartható fönn kifelé az ellenségeskedés, befelé a cselelédtempó és a nemzeti közöny. Amíg így van, az anyagcsatát – legalább helyi szinten

– nemhogy megnyerni nem lehet, de abban jó eséllyel résztvenni sem könnyű. S akkor szó sem essék a népeket összekapcsoló, egyedülállóan sokszínű kelet-közép-európai kultúráról, mely többek közt Bartók Béla román népzenei gyűjtésében, Ivo Andrić, Milan Kundera, Jaroslav Hašek, Bohumil Hrabal átütő magyarországi, Márai Sándor cseh, osztrák, német, olasz sikereiben és sok más alkotásban is föllelhető. Pénz, sok pénz kell ezek továbbviteléhez és a kortárs művészek befogadásához, márpedig az elmúlt harmincegynéhány év nemcsak anyagiakban szűkölködik. Az érdeklődés is megcsappant a sekélyes angolszász lektűr-irodalom nyomán. Az államszocializmus időszaka – politikai okokból – még bővelkedett a lengyel, bolgár, cseh, szerbhorvát, román kötetek és színművek színvonalas magyar fordításaiban, csak hogy Kiss Gy. Csaba, Kovács István, Borsi Kálmán Béla és térségünk más jeles ismerői munkálkodása többnyire visszhangtalan.

A TÖRTÉNET VÉGE?

Érdemes újólagnak leszögezni: országunknak az első világháború kirobbantásához semmilyen érdeke sem fűződött, míg az Antantnak annál inkább. Tisza miniszterelnök vonakodását azonban elnyomta a porosz-francia háborúért revansra vágó, gyarmattartó francia-brit és a cári orosz imperialista törekvés, az ipari nagyhatalommá fejlődő Németország erőfitogtatása, és – mi tagadás – Ferenc Ferdinánd trónörökös szarajevói meggyilkolása miatt a Monarchia hadi sikerekre vágó politikusaiban és tisztikarában felizzó bosszúvágy. Ugyanakkor országunkban „Éljen a háború” táblákkal város- és megyeszerte felvonuló tízezrek követelték annak megindítását.

Magyarországot a második világháborúba az elfogadhatatlan trianoni veszteség, a geopolitikai helyzet és erőteljes német nyomás sodorta, melyet az egyedülként tisztán látó Teleki Pál igyekezett megakadályozni. A felvidéki bevonulást a csehszlovák állam összeomlása előzte meg. Az sem közömbös, hogy mind az első, mind a második bécsi döntést maguk az érintett kisantant országok: Csehszlovákia és Románia kérelmezték. Végül a bácskai bevonulásra Jugoszlávia de jure és de facto szétesése után került sor, az ottani magyarság érdekében. Helyesen állapította meg Nagybacsoni Nagy Vilmos tábornok: Magyarország egy négyzetméternyi idegen területre sem vág, hódító törekvései nincsenek. Végül Horthy Miklós kiugrási kísérletéről: elkésett és ügyetlenül szervezett, de messzemenően indokolt, még ha a nemzetvesztő nyilas hungaristák és a tisztikar egy része árulásnak is minősítették. Holott éppen ők szegtek meg katonai esküjüket és a kormányzó iránti köteles hűséget (melyet az alkotmány is tartalmazott). Tudatlanságukra mi sem jellemzőbb, mint hogy sose hallottak a német egység atyja Bismarck kancellár megállapításáról: „Egyetlen nemzet sem vérezhet el a szövetségesi hűség oltárán.”

Ezzel szemben a német hadvezetés bekebelezte a Bánátot, a doni második magyar hadsereget tudatosan kivérezte, magyar–román vonatkozásban mindvégig utóbbiaknak kedvezett (a romániai olaj miatt) és folyamatos nyomás alá helyezte a magyar politikai és katonai irányítást. Végül országunk megszállása a zsidók deportálásához,

nemzethű politikusok, katonatisztek és művészek százai, köztük Radnóti Miklós, Rejtő Jenő, Karády Katalin filmdiva, Sigray Antal, a legitimista gróf, Mindszenty József veszprémi püspök és mások letartóztatásához, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Kis János altábornagy és tisztársai kivégzéséhez, Budapest hadszíntérré nyilvánításához, majd totális pusztításhoz vezetett.

Győztesek és vesztesek ugyanazt kapták jutalmul: szovjet megszállást és kommunista diktatúrát. Azonban volt egy alapvető különbség: a Hitlerrel szövetséges országok területe – rovásunkra – valamelyest gyarapodott is, Kárpátalját a Szovjetunióhoz csatolták, a náci Németországba tagozódott, azt mindvégig kitartóan szolgáló Ausztria pedig megkapta az Örvidéket. Innen kellett talpra állnia a kivérett, javaitól megfosztott, elesettek és menekültek százazeivel meggyöngyült Magyarországnak. A lendületes újjáépítés kezdeti eredményei megmutatták, hogy ez is sikerült volna, ha a szovjet fegyverek árnyékában visszasettenkedő moszkovita emigráció rémuralma és a hidegháború nem akadályozza meg.

Mohács előtt és után hősiességet és győzelmeket a magyarság negyven-ötven évente képes volt fölmutatni, de tartós, gyakorlati eredményt egyetlen rövid időszak: a Reformkor és a nyelvújítás. Ismeretes, hogy e felemelő periódus néhány tucat zseniális szellemnek: Széchenyi és Festetics grófoknak, Kölcseynek, Kazinczynak, Ramasatter Vincének (balatonfüredi első magyar kőszínház), Maderspach Viktornak (üzemszerű erdélyi vasöntés és gépgyártás), Fischer Mórnak (herendi porcelán), egy szóval keveseknek köszönhető. Akkoriban épp Berzsenyi Dániel írta súlyos tömörséggel: "Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat".

Valóban, tett is. Míg a nép, jobban mondvá a nemzet főnemeseiktől a telkes jobbagyokig segítette, legalább nem akadályozta. E sorok írója úgy véli: a magyar félmúlt utolsó államférfiúi teljesítménye Széchenyi Istvánnak a közjón alapuló ipar- és közlekedésszervező tevékenysége, az 1867-es Deák-Andrássy féle kiegyezés, majd a huszas években Bethlen István gazdasági konszolidációja, Teleki Pál küzdelmei és Klebelsberg Kunó oktatást és művelődést előmozdító tevékenysége.

Magyarország szerves fejlődése a legújabb korban háromszor szakadt meg: a trianoni békeparancs nyomán, a második világháború s az azt követő kommunista hatalomátvétel következményeként, végül a rendszerváltozást hamarosan követő vissza rendeződés nyomán. Utóbbi vezetett a 2004. december 5-én bekövetkezett erkölcsi Trianonhoz, melyet több-kevesebb sikerrel orvosolni próbálunk. Ezután beszélhetünk a magyar „anyagcsata” eredményes megvívásáról, a termőföld és a vízkincs megőrzéséről és okos kiaknázásáról, az egészségügy, a közoktatás és a közlekedés fejlesztéséről, a tudomány és az értékelvű művészetek felvirágoztatásáról, mindezekkel párhuzamosan a mélyszegény rétegek fölemeléséről. Ideje, hogy a magyarság az önvéd és az önvédelem korszakából átlépjen az emelkedés és a gyarapodás periódusába, az orosz–ukrán háború és az energiaválság ellenére, illetve azokon túljutva.